

Шаповал А.В. (Глущенко А.В.) Імплікатурне вираження емоційного змісту в англомовному емотивному дискурсі// Матеріали VII Міжвузівської конференції молодих учених “Сучасні проблеми та перспективи дослідження романських та германських мов і літератур” – Донецьк, 2009. – С.141-142

А.В.Шаповал.

ІМПЛІКАТУРНЕ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ЗМІСТУ В АНГЛОМОВНОМУ ЕМОТИВНОМУ ДИСКУРСІ

Resume

This article focuses on the problem of indirect representation of emotions in the English-speaking discourse. It is proved that the speaker's violation of the maxims of the H. P. Grice's cooperative principle is an effective means of creating implicatures. All types of the communicative maxims violations were analyzed as well as the emotional conditions of the speaker that occur during such violation. are illustrated by concrete examples. Implicatures, that occur as a result of speaker's violation of the Grice's maxims are considered as a means of conveying additional information of emotional content. Every case of the violations is illustrated.

Key words: cooperative principle, maxim, implicature, information of emotional content.

Резюме

Статья посвящена проблеме непрямого (имплицатурного) выражения эмоционального содержания в англоязычном эмотивном дискурсе. Утверждается, что действенным коммуникативным механизмом возникновения имплицатур выступает нарушение говорящим максим

грайсового принципа коммунікативного співробітництва. Проаналізовані всі різновидності порушень коммунікативних максимумів і емоціональні стани говорячого, виниклі в результаті таких порушень. Установлено, що імплікатури, виникаючі в результаті порушення максимумів Грайса, являються способом передачі додаткової інформації емоціонального змісту; кожен вид порушень ілюстрований прикладами з англоязычних джерел.

Ключові слова: принцип коммунікативного співробітництва, максимум, імплікатура, інформація емоціонального змісту.

Сучасний стан розвитку лінгвістики характеризується посиленням інтересу до механізмів лінгвістичної репрезентації об'єктів позамовної дійсності, зокрема емоцій і почуттів комунікантів ([чи потрібні прізвища ?](#)).

У психологічному плані емоції є комплексним феноменом на позначення групи психічних процесів – емоційних станів і переживань – як реакцій (Гнезділова 2007 : 15) на соціальні і/чи психологічні позамовні чинники, проявлені в інтеграції когнітивних і фізіологічних процесів, котрі впливають на поведінку індивіда (Биценко 2004: 6). Тобто, емоції виступають частиною соціального досвіду, акумульованого і збереженого у мові.

У мовному плані емоції є специфічним аспектом загальної мовленнєвої поведінки комунікантів, що отримує свою реалізацію у межах емоційно насиченого дискурсу (Гнезділова, 2007), котрий кваліфікуємо як емотивний. Будучи однією з форм відбиття свідомістю індивіда оточуючого його світу, емоції, з одного боку, обумовлені його внутрішніми потребами і мотивацією, а з іншого – особливостями конкретної комунікативної ситуації. Як невід'ємна частина життя і поведінки індивіда, емоції отримують своє вербальне і/чи невербальне вираження у межах емотивного дискурсу, виконуючи регуляторну комунікативну функцію. Звідси актуальними залишаються лінгвістичні розвідки, спрямовані на аналіз способів

представленості емоцій комунікантів, зокрема імпліцитного, який вимагає використання співрозмовниками опосередкованих засобів вираження. Мета цієї статті полягає в аналізі імпліцитного представлення емоцій мовця у межах емотивного дискурсу, котрий вважаємо одним із різновидів дискурсу, вирізненим емотивною семантикою і емоціогенною прагматикою.

Проблемою непрямой комунікації та імпліцитно вираженої інформації займалися багато науковців : (В.Дементьев, 2006; Л.Нефьодова, 2001; С.Мегнетесов, 1982; Н.Позднякова, 1997; О.Ткачук-Мірошніченко, 2001; Ф.Бацевич, 2001; О.Селіванова, В.Чабаненко, 2002; К.Долінін, 1983; та ін.

Імпліцитність як опосередковане вираження категорій плану змісту є універсальним лінгвістичним явищем, до складових якого належать імплікатури. Останні виникають у результаті спонтанного (ненавмисного) чи інтенційного (навмисного) порушення комунікантами загально визнаних правил комунікації, сформульованих Г.-П. Грайсом як принцип комунікативної співпраці. Цей принцип є основним правилом, що регламентує мовленнєву поведінку комунікантів. Він полягає в тому, що мовленнєва поведінка комунікантів повинна відповідати меті й напряду розмови, що забезпечується дотриманням ними постулатів (принципів) комунікації, названих максимами. Дотримання кожним із комунікантів зазначеного принципу комунікативного співробітництва забезпечує його можливість робити свій мовленнєвий внесок у межах певної комунікативної ситуації. Проте існування грайсових комунікативних максим – максими кількості, максими якості, максими манери (способу мовлення) і максими релевантності (Грайс, 1975) – стає помітним саме при їх порушенні, і при цьому виникає можливість передавання додаткової, опосередковано вираженої інформації емоційного змісту.

Аналіз емпіричного матеріалу засвідчує можливість імпліцитного представлення емоцій мовця шляхом порушення будь-якої із вище

перерахованих комунікативних максим, короткий аналіз чого пропонується нижче.

Порушення максими релевантності полягає в ігноруванні мовцем постулату доречності реплік, за умови адекватної інтерпретації цих реплік адресатом, тобто за умови сприйняття адресатом висловлення мовця як релевантного у конкретному ситуативно-комунікативному контексті. Різновидами порушення зазначеної максими є відповідь питанням на питання, відсутність репліки у відповідь і зміна теми розмови. Розглянемо приклад зміни теми розмови:

Roger put his smile back on his face. This time it looked like a sneer. "Prove Ranger's involvement. I'll bet you came here hoping I'd admit a connection not only to those ugly crimes, but to poor Ms. Wilks's murder, too."

The thought had crossed Cara's mind. "Is there a connection, Roger?" she asked sweetly.

"This meeting is over." He rose. "Thank you for comforting."

"You're very welcome," she said sardonically, also standing. (Johnston L.O., 2004 :64-65)

Роджер повернув на обличчя посмішку. Цього разу вона була схожа на насмішку. "Доведи втручання Рейнджера. Закладаюся ти прийшла сюди, сподіваючись, що я визнаю не тільки зв'язок з цими потворними вбивствами, а і з убивством нещасної Місіс Уїлкс також."

У Кари промайнула думка. "А що, зв'язок все-таки існує, Роджер?" – мило запитала вона.

"Цю зустріч закінчено." Він піднявся. "Дякую, що розрадила."

"Ти надзвичайно привітний," – сардонічно сказала вона, також піднімаючись.

Підкреслені речення ілюструють порушення максими релевантності шляхом зміни теми розмови, що імпліцитно передає стан мовця – тривогу, збентеженість і роздратування.

Порушення вищезазначеної максими може мати і комплексний характер :

“Such a shame about Nancy”, he began. “The Sheriff’s Department has been here, and I’ve answered what questions I can, but there’s not much I could tell them”.

“Do you know anyone who might have wanted to kill Nancy?” Cara asked.

He started, eyes narrowing. “You’re not just here because you want sympathy about finding her, are you? Are you doing one of your vicious newspaper stories? Did you come here expecting me to point a finger at someone and accuse them of murder? Or, worse yet, to confess my own guilt?” (Johnston: 119).

“Такий сором з Ненсі”, – почав він. – “Тут уже побували з департаменту шерифа, і я вже відповів на всі запитання, на які тільки міг, Але я мало що міг їм сказати”.

“Чи знаєте ви кого-небудь, хто хотів би убити Ненсі ?” – спитала Кара.

Він сказав, розширюючи очі: “Али ти ж тут не тому, що співчуваєш і хочеш її знайти, чи не так? Чи ти пишеш одну з твоїх злісних газетних статей? І ти прийшла сюди очікуючи, що я вкажу на когось пальцем і звинувачу його у вбивстві ? Чи, ще гірше, зізнаю свою провину?”

Підкреслені речення засвідчують комплексне порушення мовцем максими відношення шляхом зміни теми розмови і відповіддю питанням на питання. Таке порушення максими надає мовцю можливості додатково транслювати інформацію емоційного змісту – виразити власне невдоволення, злість і тривогу.

Порушення максими кількості були класифіковані на два різновиди у відповідності до двох вихідних постулатів цієї максими: 1) занадто лаконічна репліка мовця, тобто коли мовець умисно не надає адресату достатньої інформації; 2) занадто деталізована репліка мовця, тобто коли мовець умисно збільшує обсяг трансльованої інформації. В обох випадках репліки мовця не відповідають очікуванням адресата. Розглянемо приклад занадто деталізованої репліки :

“Or you can ring us at work, at the Hilton.” <...> “We’re just working there temporarily,” she said sharply, “ to keep us busy between auditions and rehearsals”.

“Of course. Which Hilton?”

“The Beverly Hilton?” said Demi eagerly. “On Santa Monica and Wilshire? Where they hold the Golden Globes? I usually get to host the ladies’ powder room during the Globes. It’s awesome: four make-up stations, every kind of perfume. All the big stars come in for touch-ups: Nicole Kidman, Courtney Cox, Jennifer Connelly, you get to meet them close up”. (Fielding H. :41)

“Або можете зателефонувати нам на роботу, у Хілтон.” “Ми працюємо там тимчасово,” – грубо сказала вона, “щоб зайнятись чим-небудь між прослуховуваннями і репетиціями”.

“Ну звичайно. У який Хілтон ?”

“У Беверлі Хілтон?” – енергійно спитала Демі. – “На перехресті Санта Моніки і Уїлшір? Де проводять нагороди Золотий Глобус? Я зазвичай хазяйную у гримірці “Глобусів ”. Це вражаюче: чотири гримувальні столики, усілякі види парфумів. Усі великі зірки туди приходять гримуватися – Ніколь Кідман, Кортні Кокс, Дженніфер Коннеллі, ти їх усіх бачиш зблизька.”

Занадто деталізована репліка мовця у вищенаведеному прикладі додатково імплікує його радість, збудження і захоплення .

Інший приклад ілюструє занадто стислу відповідь :

“How – ” He blinked. Could she have heard his conversation while standing out here <...>

“How did I guess you might not be?” She gave an enticing little laugh. “ Research. Intuition. A combination. But you took charge at the crime scene, and my initial checking on the Sheriff’s Department shows you’ve never been put at the head of any investigation more exciting than a bungled burglary.<... >My suspicion is it’s not lack of skill that keeps you from getting the responsibility”.

“Could be.” Mitch was amazed at her perceptiveness, though realized he shouldn’t have been. (Johnston L.O.: 44)

“Як...” – він кліпнув. Невже вона чула його розмову, коли стояла там <...>.

“Як я вгадала що це не міг бути ти?” – вона спокусливо посміхнулась. – “Спостереження. Інтуїція. Їх поєднання. Але тобі було пред’явлене

звинувачення на місці злочину, а моя поверхнева перевірка департаменту шерифа довела, що тебе ніколи не звинувачували ні в чому більшому, ніж у грубо виконаній крадіжці. <...> І моя підозра у тому, що далеко не відсутність навичок заважає тобі набути відповідальності”.

“Можливо”. Мітч був уражений її передбаченнями, хоча і розумів, що не варто дивуватись.

Підкреслене речення є ілюстрацією порушення максими кількості, що імплікативно передає емоційний стан мовця – подив та приховану зацікавленість.

Порушення максими якості полягає у недотриманні мовцем постулату правдивості наданої інформації, що також уможливорює імплікацію додаткової інформації емоційного змісту, зокрема вираження страху, тривоги і збентеження, яка ілюструється нижченаведеним прикладом.

Olivia panicked wildly. <...>

“Olivia?” cold, nasty tone.

“I...I...”

“We work with Century very closely on a lot of celebrity interviews and shoots. We have the awards season coming up, for which we’ll be relying on them very heavily and, and, really...”

“I didn’t call the FBI”.

“You didn’t?”

“Well, I did, but I never got through to a person. I can’t understand why – ”

“I’m sorry”, snapped Sally Hawkins. “This really isn’t making any sense. Did you call them, or didn’t you?”

“Well, I started to call them, but...” (Fielding F.: 91)

Олівія страшенно панікувала.

“Олівія?” – холодний, неприємний голос.

“Я...я...”

“Ми працюємо з “Сенчурі” дуже близько стосовно інтерв’ю і зйомок зірок. Скоро буде сезон нагород, і ми на них дуже покладаємося, і, насправді, ...”

“Я не телефонувала до ФБР.”

“Невже ?”

“Ну, я телефонувала, але ніхто не відповів. Я не розумію, чому...”

“Вибачте”, – перервала Селлі Хоукінс. – “Це вже зовсім безглуздо. То ви їм телефонували, чи ні ?”

“Ну, я почала їм телефонувати, але ...”

Порушення максими манери (способу мовлення) були класифіковані на три різновиди у залежності від вихідних постулатів цієї максими: 1) явна хибність того, що стверджується мовцем; 2) нелогічність і/чи непослідовність реплік мовця; 3) термінологічна чи структурно-семантична ускладненість вжитого мовцем речення. Проілюструємо усі три випадки.

“I apologize for Alfonso’s behavior with the boat.”

“He nearly killed a bunch of snorkellers and someone on a jet ski”

Feramo’s mouth twisted oddly. “It was the fault of that accursed boat. Western technology, for all its promise, is designed to make a fool of the Arab” (Fielding H., 193),

“Вибачте за поведінку Алфонсо на човні”.

“Він ледь не убив групу пірнальників і ще когось на водних лижах.”

Ферамо дивно викривив губи. “Це все той триклятий човен. Західні технології, все для того, щоб спантеличувати арабів.”

Підкреслене речення ілюструє явно хибне твердження мовця, що додатково імплікує його презирство і зневагу.

Інший уривок – драматичний монолог Емілі є яскравим прикладом порушення максими манери: нелогічність і непослідовність її реплік призводить до появи імплікатури зі значенням відчаю, страждання, смутку і збентеження.

Emily: “I can’t. I can’t go on. It goes so fast. We don’t have time to look at each other. I didn’t realize. So all that was going on and we never noticed. Take me back – up the hill – to my grave. But first: Wait! One more look. Good-bye, world. Good-bye, Grover’s Corners...Mama and Papa. Good-bye”

to clock ticking...and Mama's sunflowers. And food and coffee. And new-ironed dresses and hot baths...and sleeping and waking up. Oh, earth, you're too wonderful for anybody to realize you." She looks toward the stage manager and asks abruptly through her tears: "Do any human beings ever realize life while they live it? – every, every minute? (Wilder T.: 354).

Емілі : “ Я не можу. Я більше так не можу. Усе рухається так швидко. У нас не вистачає часу навіть дивитися одне на одного. Я не розуміла. Усе відбувалося, а ми і не помічали цього. Візьміть мене назад – до підніжжя схилю, до моєї могили. Але спершу... Заждіть ! Ще один погляд. Прощавай, світе. Прощавай Груверз Конерз... мама і батько... Прощавай, клацання годинника ... і мамині соняшники... їжа і кава... і свіжевипрасувана білизна і гарячі ванни... сні і пробудження... О, Земле, ти занадто чудесна, щоб хто-небудь це зрозумів.” - Вона повернулася до працівника сцени і раптом спитала крізь сльози : “Чи яка-небудь людська істота усвідомлює життя, поки вона живе? кожна, кожна хвилину ?”

Наступна підкреслена репліка є ілюстрацією вживання мовцем термінологічно ускладненого речення. Такий різновид порушення максими манери теж уможлиблює передавання додаткової інформації емоційного змісту – у даному випадку це злість і роздратування мовця.

Suraya froze for a moment, eyes closed, palms spread before her, breathing through her nose.

“OK, OK, freeze frame,” she said. “Rewind, yah? Let’s start again ”. She held out her hand. “Pax?”

“What?” said Olivia.

“You know : pax, yah? Latin for peace?”

“Oh! Yah, yah. I mean sometimes, I, like, dream in Latin.”(Fielding H.: 224)

Сурайя завмерла на хвилину з закритими очима і розпростертими долонями, дихаючи носом.

“Ну добре, добре. Залишимо це. Повернімося назад, так? Розпочнемо спочатку.” Вона подала руку. “Пакс?”

“Що? .”спитала Олівія.

“Ну, знаєте, пакс, так? Мир по-латинськи.”

“А, ну так, так. Та я навіть іноді бачу сни на латині !”

Таким чином, нами було розглянуто порушення усіх постулатів Грайса і виділені декілька різновидів порушень кожної з максим. Імплікатури, що виникали в результаті порушень вищезгаданих максим стали основним механізмом, завдяки якому висловлювання отримало можливість передавати інформацію емоційного змісту без додаткового залучення мовних одиниць на її вираження.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в аналізі співвіднесеності порушених максим із можливими комунікативними стратегіями мовця.

Література

1. *Бищенко Т.О.* Исторична динаміка експресивів негативної емоційності в англійському дискурсі XVI-XX ст.: Автореф. дис. ... канд. наук: 10.02.04 / Харківський нац. ун-т. ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2004. – 20 с.
2. *Гнезділова Я.В.* Емоційність та емотивність сучасного англійського дискурсу: структурний, семантичний і прагматичний аспекти: Дис. ... канд. філол. наук. – 10.02.04 / К.: КНЛУ, 2007. – 291 с.
3. *Носенко Э.Л.* Эмоциональное состояние и речь. – К.: Высшая школа, 1981. – 195 с.
4. *Шаховский В.И.* Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. – Воронеж, 1987. – 192 с.
5. *Grice, H.P.* Logic and Conversation // Syntax and Semantics. – N.Y.: Academic Press, 1975. – Vol. 3: Speech Acts. – P. 41-52.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. *Johnston, L.O.* Lawful Engagement. – Silhouette Books, 2004. – 250 p.
2. *Fielding, H.* Olivia Joules and the Overactive Imagination. – Picador, 2004. – 344 p.
3. *Miles, C.* Rocky Mountain Manhunt. – Silhouette Books, 2005. – 249 p.

4. Wilder, T. Our Town// The Cabala. Heaven's My Destination. Our Town. –
Moscow: Raduga Publishers, 1988.